

GINTAUTAS VYŠNIAUSKAS

Klaipėdos universitetas, Lietuva
Klaipėda University, Lithuania

POLITINIO KOREKTIŠKUMO RIBOS IR PRIGIMTIS

The Limits and Nature of Political Correctness

SUMMARY

The article considers phenomenon of political correctness; by means of semantic analysis it reveals the equivocity of its concept; inquiring into some pieces of classical literature and relevant contemporary events it shows its fountainhead and nature. Research completed, conclusions follow: as a socio-psychological phenomenon political correctness existed thousands years without being named; political power is its fountainhead; its nature is dangerous to opponents as well as to supporters; contemporary political correctness is the weapon of neoliberal ideology directed against the freedom of speech; in this fight, the partisans of political correctness in some spheres reach and cross the borders of sanity; some political changes of international significance raise hope that the West will get rid of the noxious dictature of political correctness.

SANTRAUKA

Straipsnyje nagrinėjamas politinio korektiškumo fenomenas; semantinė analizė atskleidžiamas jo sąvokos dviprasmiškumas; pavyzdžiais iš klasikinės literatūros ir nūdienos tikrovės parodomas jo ištakos ir prigimtis. Atlikus tyrimus, daromos šios išvados: socialinis-psichologinis politinio korektiškumo fenomenas tūkstančius metų egzistavo neturėdamas pavadinimo; jo ištakos glūdi politinėje galioje; jo prigimtis pavojinga tiek šalininkams, tiek priešininkams; šiuolaikinis politinis korektiškumas yra naujojo liberalizmo ideologijos ginklas, nukreiptas prieš žodžio laisvę; šioje kovoje politinio korektiškumo šalininkai tam tikrose srityse pasiekia ir net peržengia elementaraus sveiko proto ribas; tam tikros pasaulinės reikšmės politinės permainos žadina viltį, kad netolimoje ateityje Vakarai atsikratys žudikiškos politinio korektiškumo režimo diktatūros.

RAKTAŽODŽIAI: politinis korektiškumas, naujasis liberalizmas, melas, lyties disforija, islamofobija.

KEY WORDS: political correctness, neoliberalism, lie, gender dysphoria, islamophobia.

IVADAS

Politinio korektiškumo fenomenas apibrėžiamas įvairiai. Aksiologinėje plotmėje jo apibrėžimai pasiskirsto į du priešingus polius – pozityvųjį ir negatyvųjį. Kitaip tariant, terminui „politinis korektiškumas“ teikiama tiek panegiriška, tiek peyoratyvinė prasmė.

Giriamieji apibrėžimai sako, kad politinis korektiškumas – tai *reikalavimas vengti tų kalbėjimo ir elgesio formų, kurios gali ižeisti diskriminuojamų rasinių, religinių ir seksualinių mažumų atstovus*. Taip politinis korektiškumas redukuojamas į elementarų mandagumą, reikalavimą kalbėti mandagiai ir elgtis taktiškai.

Tačiau peyoratyviniai apibrėžimai teigia, kad politinis korektiškumas yra *ideologinė mąstymo, kalbėjimo ir elgesio kontrolės priemonė*, naudojama globalistinės, technokratinės biurokratijos viešpatavimui įtvirtinti. „Politinis korektiškumas“ – tai eufemizmas, kuriuo dangstosi orveliškoji minčių policija.

Tokie priešaringi vertinimai liudija fenomeno sudėtingumą ir nuodugnaus tyrimo būtinybę. Intensyviausiai politinis korektiškumas tiriamas Jungtinėse Amerikos Valstijose, ten, kur pirmiausia išplito jo pavadinimas ir kur jis skleidžiasi intensyviausiai. Kaip vieną svarbiausių tyrimo gairių būtina paminėti 1987 m. Alano Bloomo išleistą monografiją iškalbingu pavadinimu *Amerikos proto užtemdymas. Kaip aukštasis mokslas išdavė demokratiją ir nuskurdino nūdienos studentų sielas*¹. Nors autorius čia nė karto nepasinaudojo politinio korektiškumo terminu, knyga inicijavo akademinis debatus būtent politinio korektiškumo tema.

Savotišku šios knygos XXI a. tęsiniumi galima laikyti Johno Lee monografiją *Politinis korektiškumas ir aukštasis mokslas: Britanijos ir Amerikos perspektyva*². Iš naujaisių nagrinėjamos temos šaltinių paminėtina Howardo Schwartzo knyga *Politinis korektiškumas ir socialinės tvarkos ardymas. Rašant pirmąsias savasties iškilimo metraščių*³. Pasitelkęs psichoanalizės teoriją, autorius čia tiria politinį korektiškumą skatinančius ir palaikančius psichologinius ir socialinius procesus.

Ne tik paminėtų, bet ir daugelio kitų, politiniam korektiškumui skirtų monografijų pavadinimai teigia, kad šis reiškinys yra ne tik priešaringas, bet ir žalingas. Į Lietuvą jis atkeliavo kartu su nepriklausomybe tada, kai iš Amerikos atvykę tautiečiai mums paaiškino, kad negra dabar reikia vadinti afroamerikiečiu ir taip išpirkti jam padarytas vergovės skriaudas. Bet ar įmanoma skriaudas išpirkti kalbos ir logikos darymu?

Lietuvoje, kiek man žinoma, rimtų akademių politinio korektiškumo problemos tyrimų nėra, išskyrus Algirdo Degučio straipsnių rinkinį *Kaip galima liberalizmo tironija*. Politinį korektiškumą autorius nagrinėja kaip neatsiejamą liberalizmo politikos ir praktikos sandą. Pirmiausia jis diagnozuoja nagrinėjamo reiškimo priešaringumą: „Nors PK paprastai keliamas kaip reikalavimas toleruoti „kitą“, jis dažniausiai virsta nepakantumu tradicinėms gyvensenos, elgsenos ir mąstysenos formoms, priešišku tiems, kurie jų laikosi“⁴; toliau nurodo pačią bendriausią jo funkciją: „Pats PK yra tik apsauginis draudimų šarvas, kuriuo gubiama tam

tikra pamatinė doktrina” (ten pat: 64)⁵. Tą doktriną Degutis, kartodamas Jameso Burnhamo mintį, vadina Vakarų savižudybės ideologija (ten pat: 157, 226)⁶. Kadangi politinis korektiškumas kiaurai persmelkia visą šios ideologijos valdomą visuomenę, tai joje viešpataujantį režimą Degutis vadina politinio korektiškumo režimu: „PK režimas nėra savaiminis veiksnys, o yra tik priemonė, padedanti įgyvendinti emancipacinį šiuolaikinio liberalizmo projektą. Tikrasis veiksnys yra liberalizmas – ideologija, kuria dabar vadovaujasi Vakarų politinis ir intelektualinis elitas ir kuri beveik nepriklauso nuo politinės dešinės/kairės skirties.“⁷

Akivaizdu, kad politinio korektiškumo subjektu autorius laiko dabartinį Vakarų politinį elitą (išrinktuosius), tikintį, „jog pamatiniai siektinos visuomenės tvarkos klausimai yra išspręsti, visuomenės pažangos gairės nustatytos, lieka tik techniniai klausimai, kaip šį sutarimą įgyvendinti“⁸. Įgyvendinimo

metodas žinomas – tai diskriminacinė kova su diskriminacija teikiant visokeriopas privilegijas įvairiausioms mažumoms daugumos sąskaita. Susidaro paradoksali situacija: balsų dauguma demokratiškai išrinktas valdantysis elitas stoja prieš jį išrinkusią daugumą. Kaip tai įmanoma? Ir jeigu tai įmanoma, tai kas tokiu atveju lieka iš demokratijos?

Artėti prie atsakymo į šiuos klausimus galima tiriant politinio korektiškumo prigimtį ir ribas. Kaip tik tai ir yra šio straipsnio tikslas. Metodas – tiriamojo reiškinio ištakų analizė remiantis kalbotyros bei klasikinės literatūros duomenimis reikalingų dabarties įvykių fone. Juk „poezija yra filosofiškesnė ir kilnesnė už istoriją, nes ji labiau atskleidžia bendruosius dėsningumus, o istorija pavienius įvykius“⁹. Tikimasi, kad ištyrus politinio korektiškumo ištakas ir esmines ypatybes, išryškės ir tos ribos, kurias jo raida gali pasiekti, ir galimi tų pasiekimų vaisiai.

KOREKTIŠKUMO SEMANTIKA

Pirmiausia pažvelkime į žodžio *korektiškumas* reikšmę. Žodynuose randame, kad jis reiškia mandagumą, taktiškumą, pagarbumą. Tačiau lotynų ir anglų kalbos kontekste matyti, kad reikšmė pernelyg susiaurinta. Irena Balčiūnienė nurodo, kad „lietuviškame žodyje išplauta pirmoji žodžio *correct* – teisingas ir antroji – taisyklingas reikšmė, paliekant tik trečiąją – mandagus, taktiškas, pagarbus“¹⁰. Tokia susiaurinta „korektiškumo“ samprata patogi norint politinį korektiškumą pateikti tik kaip kalbėjimo principą, reikalaujantį „neįžeisti asmens dėl jo

rasės, lyties ar seksualinės orientacijos“¹¹. Taip žodynas politinį korektiškumą redukuoja į politinį mandagumą, nuslėpdamas semantinį lauką, kuriame ryškėja politikos ir tiesos santykio problema.

Jau Platonas parodė, kad tas santykis nėra skaidrus ir paprastas. Dialoge *Valsitybė* Sokrato lūpomis jis ištarė teiginį, jog „valstybių valdovams tikrai dera meluoti ir priešams, ir savo piliečiams – savo valstybės labui...“¹² Iš tiesų melas persmelkia politinę praktiką. Juk akivaizdu: kai meluojama mandagiai – tai *diplomacija*; kai meluojama begėdiškai – tai *in-*

formacinis karas; kai netesima priešrinkiminių pažadų – tai *politika*. Su politika siejamas korektiškumas negali apsiriboti mandagumu, taktiškumu, pagarbumu dėl tos paprastos priežasties, kad politika iš esmės yra manipuliacinio didėlėmis žmonių masėmis menas, plačiai besinaudojantis slaptumu ir apgaule, paprasčiau tariant – melu.

Politikų (nesvarbu – ar demokratiškai išrinktų, ar teokratiškai paskirtų) melas savo tikslą pasiekia tada ir tik tada, kai piliečiai elgiasi taip, tarsi tas melas būtų tiesa. Idealu, jei piliečiai įtiki, jog tas melas yra tiesa, nes tokiu atveju išorinę kontrolę pakeičia vidinė savikontrolė ir nebereikia naudotis brangiomis jėgos struktūrų paslaugomis. Kaip to pasiekti? Kaip priversti visuomenę patikėti melaginga ideologija?

„Sakyk, kaip priversti patikėti šiuo mitu?“, – klausia Sokratas Glaukoną, turėdamas omeny pasakojimą apie metalinę kastų kilmę¹³. Glaukonas atsako, kad „dabartinių kartų tuo neįtikinsi, bet šitai galima įteigti jų sūnums ir vėlesnėms kartoms“¹⁴. Kaip šios Glaukono rekomendacijos patobulinimą XX a. galima traktuoti Rudi Dutschke's pasiūlytą *ilgo žygio per institucijas strategiją*¹⁵. Kaip vieną iš konkrečių šios strategijos taikymo XXI a. pavyzdžių galima nurodyti ikimokyklinio amžiaus vaikų genderizaciją – melo, kad lyties disforija yra norma, propagandą, vykdytą pagal *Gender Loops* projektą¹⁶.

Šiuo projektu darželių auklėtojus, darželinukų tėvus ir, svarbiausia, pačius darželinukus buvo siekiama įtikinti, kad lytį galima ir net būtina pasirinkti savo paties nuožiūra, kad lytis yra ne biologinės lemties, o subjektyvus apsispre-

dimo reikalas. Vakaruose ši programa jau davė vaisių.

Štai pavyzdys: *The Wall Street Journal* skaitytojas (kurio vardas redakcijai žinomas) gavo prestižinio Brauno universiteto (*Brown University*) priėmimo komisijos vadovo Logano Powelo laišką, kuriame jo dukterė (naujai priimta studentė) įvardijama ne įprastu moterišką giminę reiškinčiu įvardžiu *ji* (*she*), bet daugiskaitos įvardžiu *jie* (*they*). Iš pradžių skaitytojas pamanė, jog tai apmaudi rašybos klaida. Bet išklausęs prisegtą garso įrašą, kuriame dekanas jo dukrą įvardija kaip *juos* (*them*), suprato, jog klaida daroma sąmoningai. Šią jo išvadą patvirtino universiteto atstovo Briano Clarko laiškas, aiškinantis, kad siekdamas išvengti seksualinių mažumų diskriminacijos, universiteto priėmimo komisija, vadovaudamasi daugumos kitų organizacijų pavyzdžiais, į kandidatus kreipiasi giminės nereiškinčiais įvardžiais *they/their*.

Iš šio paaiškinimo *The Wall Street Journal* skaitytojas suprato, kad jo dukrai tame universitete nėra ką veikti, nes ji nepriklauso nei nuo lyties disforijos kenčiančiai mažumai, nei kairiesiems ekstremistams, kurių ideologija tame universitete diegiama per prievartą¹⁷.

Minėtas anglų kalbos gramatikos luošinimo atvejis mums siunčia bloga lemiantį įspėjimą. Jeigu norime būti politikorektiški, privalome atsisakyti lietuvių kalbos, kuri pačia savo prigimtimi yra politiškai nekorektiška jau vien todėl, kad joje nėra su žiburiu nerasi giminei neutralių asmeninių įvardžių, o dėl daiktavardžių padėtis dar blogesnė. Politiškai korektišką, anglų kalba parašytą anketą jie kaip mat paverčia politiškai nekorek-

tiška: juk giminei neutralius *parent 1* ir *parent 2* išvertę kaip *tėvas 1* ir *tėvas 2* (o būtent šitaip neapdairiai 2013 m. pasielgė Vilniaus miesto savivaldybė¹⁸), ižeis-tume ne tik feministes, bet ir motinas, o išvertę kaip *mama 1* ir *mama 2* ižeis-tume ne tik gėjus, bet ir normalius tėvus. Siū-lymas normalioms šeimoms palikti *mo-tiną* ir *tėvą*, o vienalytėms „šeimoms“ – lesbietėms – *mama 1* ir *mama 2*; gėjams – *tėvas 1* ir *tėvas 2*, irgi būtų nepriimtinas, nes ižleistų biseksualų ir įvairiausių transseksualų poras. Vadinasi, siekiant patenkinti politinio korektiškumo reika-lavimus, reikėtų į lietuvių kalbos žodyną įtraukti anglišką lyties požiūriu neutralų žodį *parent*, reiškiantį ir tėvą, ir motiną, ir gimdytoją. Tačiau šį žodį įtraukiant į žodyną, būtina uždrausti prisegti jam lietuviškas galūnes *-as*, *-ė* bei linksniuoti, antraip vėl atsidurtume toje pačioje pa-dėtyje, kurios norime išvengti. Tad *parent* būtų svetimkūnis lietuvių kalbos siste-moje, o jo perėmimas – žingsnis, žengia-mas į jos sunaikinimą.

Minėtą *The Wall Street Journal* skaity-toją piktina ne tik begėdiškas gramatikos darymas, bet ir lyties disforijos pre-zumpcija sveikų žmonių daugumai. Dis-forija (dar vadinama lytinės tapatybės sutrikimu) diagnozuojama 0,05–1,2 % populiacijos. Tad tikimybė atsitiktinai susitikti disforijos kamuojamą žmogų yra gana menka. Tačiau politikorektišku-mo ekstremistai reikalauja į visus nepa-žįstamus berniukus ir mergaites, vyrus ir moteris kreiptis įvardžiu *they*, nes at-sitiktinai sutiktą (tikimybė – 1 %) trans-seksualą pavadinus normaliu, lytį žy-minčiu įvardžiu, jis gali išsižeisti ir pa-traukti įstaigos administraciją arba pri-

vatų asmenį į teismą kaltindamas diskri-minacija. Norėdami apsisaugoti nuo tokio nemalonumo, 99 % psichiškai sveikų visuomenės narių privalo daryti kalbą. Maža to, jie privalo išsižadėti teisės į privatumą, t. y. atsisakyti tradi-cinio tualetų ir persirengimo kambarių skirstymo į vyriškus ir moteriškus.

2016 m. gegužės mėn. Barako Oba-mos administracija paskelbė tualetų di-rektyvą (*Bathroom Directive*)¹⁹, kuria gra-sinta nutraukti federalinį finansavimą tų mokslo įstaigų, kurios neužtikrins nuo lyties disforijos kenčiančių asmenų teisės naudotis tualetais ir persirengimo kam-bariais ne pagal faktinę, biologinę lytį, bet pagal prasimanytą: pavyzdžiui, ber-niukui arba vyrui, kuris įsivaizduoja esąs mergaitė arba moteris, turi būti leista naudotis mergaičių tualetais ir persiren-gimo kambariais (Revesz 2016)²⁰. Pasak rašytojos Dale O’Leary, Obamos admi-nistracija pasiryžusi priversi mergaites apsimitinėti, kad berniukai jų persiren-gimo kambariuose ir tualetuose joms nesukelia jokio diskomforto, antraip jos būtų kaltinamos transfobine diskrimina-cija (*transfobic discrimination*), nes įstaty-mai liepia tikėti, kad žmogus savo nuo-žiūra gali keisti lytį: šiandien – moteris, rytoj – vyras, poryt – lytiškai takus (*gen-der fluid*) (O’Leary 2016)²¹.

Edukologiškai ir įstatymiškai psichi-kos patologiją teikti kaip normą – vadi-nasi, ardyti visuomenę pradedant nuo paprasto piliečio psichikos. Juk iš pat mažens įtikintas, kad lyties disforija yra ne psichinis negalavimas, o sveikintina, privilegijų teikianti norma, vaduojanti jį iš patriarchalinės, obskurantinės biolo-ginio binarizmo schemos ir atverianti

progresyvistine, liberaliają pasirinkimo laisvės rizomą, jis arba ji veršis į tą laisvę²². Tačiau tai iliuzinė laisvė, nes jokiomis hormoninėmis ir net chirurginėmis manipuliacijomis genetikos nepakeisi: genų inžinerija dar nepasiekė tokio lygio, kad įstengtų vyrišką chromosomą pakeisti moteriška, ir priešingai. Todėl atrodo, kad vienintelė tikra pagalba lytiškume susipainiojusiems asmenims tėra psichoterapinė, o ne privilegijas kurianti ir patologiją skatinanti teisinė.

Elito kuriamų teisiųjų privilegijų psichikos ligoniams pavojingumą rodo Andreaso Lubitzo atvejis. 2015 m. kovo 24 d. jo pilotuojamas *Aerobus 320*, skridęs maršrutu Barselona–Diusseldorfas (*Der Germanwings-Flug 9525*), Prancūzijos Alpeose atsitrenkė į kalno šlaitą. Žuvo visi juo skridę 144 keleiviai ir 6 įgulos nariai. Tragedijos būtų išvengta, jeigu gydytojai psichiatrai būtų informavę *Germanwings* vadovybę, kad jos pilotas kenčia nuo depresinės psichozės su polinkiu į savižudybę. Tačiau įstatymas jiems neleido to padaryti²³.

Elito kuriamų privilegijų musulmonų imigrantams keliamą pavojų visuomenei rodo teroro aktai Vakarų Europos miestuose. Šių metų gegužės 23 d. Mančesteryje įvykdytas teroro aktas eilinį kartą parodė politiškai korektiškos ksenofilijos

žalą: Britanijos specialiosioms tarnyboms teroristas Salmanas Abedi buvo žinomas, arba turėjo būti žinomas, nes „tobulinosi“ Libijoje. Tačiau jos prevencinių priemonių prieš jį nepanaudojo, bijodamos būti apkaltintos ksenofobija, rasizmu ir islamofobija, ir buvo priverstos laukti, kol jis nužudys dešimtis nekaltų Britanijos piliečių. Žudynėms įvykus, politiškai, kaip įprasta, kartoja tas pačias jau įgrisusias mantras apie vertybes, solidarumą ir narsą, tačiau rauti terorizmo šaknų iš jų valdomos visuomenės nesiruošia. Priešingai, naudojasi terorizmu savo politinėse intrigose²⁴.

Kodėl jie taip elgiasi? Todėl, kad vadovaujasi ydinga naujojo liberalizmo ideologija, kurios globalinę pergalę 1992 m. paskelbė Francis Fukuyama²⁵. Be to, jie gyvena „žaliosiose zonosė“. O didindami įtampą tarp daugumos ir mažumų, jie realizuoja seną valdymo principą – *divide et impera*.

Absoliuti liberalizmo ideologijos pergalė reiškia absoliučią jos skleidėjų ir propaguotojų valdžią visame pasaulyje. Įtikėjęs šia iliuzija valdantysis Vakarų elitas pamiršo, kad absoliuti valdžia gaidina absoliučiai, todėl susirgo senovėje gerai žinoma puikybės yda, kuri net tobuliausią Viešpaties angelą pavertė Šėtonu, o juos gundo kurti pragarą žemėje.

NEĮVARDINTAS POLITINIS KOREKTIŠKUMAS

Platonas nebuvo pirmas, tyrinėjęs politinio korektiškumo reiškinį. Anksčiau už jį meninės kūrybos priemonėmis tai darė Sofoklis. Tragedijos *Edipas karalius* ir *Antigonė* aiškiausiai parodo, kaip valdovo puikybė kartu su politiniu korektiškumu sukuria pragarą.

Kreontas, Tėbuose gavęs absoliučią valdžią, miestui linki tik gero. Tačiau, akelai įtikėjęs savo teismumu, pažeidžia „nerašytą amžiną dievų / Įstatymą, kuris ne šiandien ir ne vakar / Mums duotas ir kurio pradžios nežino niekas“²⁶. Politinę galią jis panaudoja kovai su iš amžių

glūdumų atėjusia tradicija, reikalaujančia mirusiuosius laidoti, o ne bausti. Niekas, išskyrus Antigoną ir Haimoną, nedrįsta jam prieštarauti. Kad šiame konflikte susiduriama su politiniu korektiškumu, rodo šie jų žodžiai. Antigonė sako Kreontui: „Vieniems valdovams laimė šypso nuolatos: / Ką nori gali ir daryti, ir kalbėt“;²⁷ Haimonas: „Eiliniam žmogui tavo žvilgsnio juk baisu, / Jis nesakys, kas tau girdėti nesmagu.“²⁸

Platonas *Sokrato apologijoje* parodo, kaip veikia dar neįvardintas politinis korektiškumas. Demokratinių Atėnų teisme Sokratas atsisako kalbėti ir elgtis pagal čia priimtus reikalavimus ir dėl to nuteisiamas myriop.²⁹ Sokratas – pirmoji plačiai žinoma, bet anaip tol ne apskritai pirmoji politinio korektiškumo režimo auka; Jėzus Kristus – antroji tokia. Galingas Romos prokuratorius Poncijus Pilotas nusilenkia Sinedriono diktuojamai politinio korektiškumo galiai ir atiduoda nekaltą žmogų nukryžiuoti.

Kad politinis korektiškumas – tai reikalavimas mąstyti, kalbėti ir elgtis taip, ir tik taip, kaip to reikalauja turintys valdžią, antraip gresia skaudžios sankcijos, parodo Šekspyras tragedijoje *Karalius Lyras*. Valdančio elito aplinkoje, kurioje viešpatauja politkorektiškumas, o sakyti tiesą leidžiama tik juokdariams, princesė Kordelija išdrįsta nuoširdžiai prabilti: į tėvo pageidavimą – „Sakykit, dukterys, kuri mane labiausiai myli...“ – atsako tikroviškai: „myliu jus, kaip priedermė man liepia. <...> Gerasis pone, davėt man gyvybę, / Auginot ir mylėjote mane, / Ir aš, atsimokėdama už tai, / Jus myliu ir gerbiu, jums paklūstu.“³⁰ Šie blavūs, teisingi žodžiai

daugumai dvariškių atrodo kaip įžeidimas jos seserų Gonerilės ir Reganos pompastiškų, visus karaliaus rūmų politinio korektiškumo kanonus atitinkančių pasisakymų fone. Gonerilė: „Nėr žodžių nusakyti, kaip jus myliu; / Stipriau už orą, laisvę, saulės šviesą, / Karščiau už brangakmenius ir turtus, / Labiau už garbę, grožį ir gyvybę, / Kaip dar nebuvo mylimi tėvai; Ta mano meilė atima man žadą, / Užlūžta balsas, kvapo neatgaunu.“ Regana: „Sesuo ir aš – lyg du vandens lašai, / Tad jos verta esu. Širdim juntų, / Kad ji apsakė jums ir mano jausmą, / Tik paminėsiu dar, jog man visi / Džiaugsmi palaimingiausi nemieli, / Išskyrus mano meilę jums, valdove“ (ten pat: 9)³¹.

Blaivi Kordelijos kalba apeliuoja į supratingumą, jos seserų – į emocijas. Politiniam korektiškumui supratingumo nereikia. Jam, lygiai kaip ir reklamai, reikia emocijų bendrumo. Bendrumo ne tarp nuoširdžios reklamos autoriaus emocijos ir potencialaus pirkėjo emocijos, o tarp dirbtinės, virtualios reklamos autoriaus emocijos, arba emocijos simuliakro, ir tikros pirkėjo emocijos. Už simuliakrines Gonerilės ir Reganos emocijas Lyras sumoka karalyste. Bet pradžioje jis nesupranta esąs apgautas, nes, būdamas karaliumi, pats yra politinio korektiškumo garantas ir puoselėtojas, todėl pastarojo demaskavimą išgyvena kaip gilų asmeninį įžeidimą. Iki tol buvusi mylimiausia dukra jį įžeidžia elementariu loginiu argumentu: „Jei mano seserys temyli jus, / Kodėl jos turi vyrus? Ištekėjus / Aš vyrui skirčiau pusę savo meilės / Ir rūpesčio. Bet niekad nesituoksiu, / Kaip seserys, kad tėvą temylėčiau.“³²

Tikriausiai sielos gelmėse Lyras nujaučia, jog Kordelija sako tiesą. Tačiau šios tiesos pripažinimas sugriautų visą jo ligšiolinę pasaulėžiūrą. Pasaulėžiūros griūtis skausminga tiek visuomenei, tiek asmeniui. Todėl jis aršiai priešinasi net atsižadėdamas mylimiausios dukters. Lyras: „Tebus tas teisingumas tavo kraitis! / Prisiekiu saulės spindesiu šventu, / Hekatės ir nakties paslaptimis, / Ir visomis planetomis, kurios / Mums nulemia gyvenimą ir mirtį, / Jog tėvo pareigų atsisakau, / Atsižadu artumo, kraujo saitų, / Ir kad nuo šiolei man ir mano širdžiai / Tu amžiams svetima.“³³

ĮVARDINTAS POLITINIS KOREKTIŠKUMAS

Taip politinis korektiškumas veikė antikos ir renesanso laikais, tada, kai dar neturėjo pavadinimo. Panašiai jis veikia ir mūsų laikais. Anų laikų literatūros paminklų analizė rodo, kad politinio korektiškumo ištakos glūdi politinėje galioje. Tai svarbi išvada, nes šiuolaikinis politikorektiškumas maskuojasi demokratiniais, tačiau praradusiais turinį lozungais, kurių tikroji paskirtis – būti emociniais signalais, kviečiančiais į kovą prieš kiekvieną žodžio, mąstymo ir sąžinės laisvės apraišką, prasilenkiančią su politinio korektiškumo keliamais reikalavimais. Visur esanti liberaliojo elito remiama minčių policija prasiskverbia net į akademinės veiklos ir mokslo tyrimų sritį.

Pavyzdžiui, pavojus būti apkaltintam seksizmu ir sužlugdytam neuromokslininkui neleidžia skelbti tyrimų rezultatų, rodančių, kad berniukų smegenys veikia kitaip negu mergaičių³⁴. Mat politinis

Taigi, kai nuoširdumas ir teisingumas susiduria su politiniu korektiškumu, rezultatas dažniausiai būna toks: nuoširdumas baudžiamas, veidmainystė apdovanojama. Bet tai tik tarpinis rezultatas, nes ilgainiui ir politinio korektiškumo ekspertai nebūna nenubausti, nes pamynus tiesą kaip žodžio ir daikto arba įvykio atitiktį, tikrovė keršija. Deja, tiesa turi bjaurų įprotį švęsti pergale ant savo gynėjų kaulų. Kartais mums į akis ji pažvelgia Gorgonos veidu. Išvydęs tiesą, Lyras išprotėja. Kordelija nužudoma. Gavęs žinią apie Kordelijos žūtį, Lyras miršta.

korektiškumas reikalauja, kad visi būtų vienodi. O kadangi auklėjimas ir švietimas Vakaruose stipriai feminizuotas, tai berniukus siekiama išsprauti į mergaičių elgesio šablona, panaudojant hiperaktyvumo (*ADHD*) diagnozę ir ritaliną.

Panaši padėtis susiklostė klimato kaitos tyrimų srityje. Korektišku čia laikoma vien tai, kas patvirtina, kad vien žmogaus veikla kalta dėl klimato šiltėjimo ir kad katastrofa artėja. Abejonės griežtai atmetamos, o jų skelbėjai šalinami iš klimatologų bendruomenės. Naujojo liberalizmo ideologijai ir politinio korektiškumo režimui nepataikaujančių mokslo tiesų ar hipotezių skelbėjai persekiojami panašiai kaip inkvizicijos laikais, nors kol kas dar gyvi nedeginami.

Akademinėje veikloje politinio korektiškumo režimas pasireiškia tuo, kad studentai sprendžia, ką ir kaip dėstytojai turi kalbėti ir kaip elgtis; tiems, kurie bando prieštarauti, nesuteikia tribūnos

(*no-platforming*) – tokiu metodu stengiasi užčiaupti burnas tiems, kurių argumentų negali paneigti, bei steigiamos komforto erdvės (*safe spaces*), kur jų negalėtų pasiekti jokios nerimą keliančios ar jausmus užgaunančios idėjos; reikalauja išpėjimų dėl jų liguisto jautrumo emocinį diskomfortą jiems galinčių sukelti studijų dalykų (*trigger warnings*), kad saugodami savo emocinį komfortą, galėtų atsisakyti, pavyzdžiui, Homero *Iliados* ir *Odisėjos* nagrinėjimo, nes ten per daug žiaurumo scenų; Sofoklio *Antigonės* – nes ji seksistinė; Šekspyro *Otelo* – nes ji rasistinė; ir apskritai atsisakyti visų tų „Negyvų baltųjų patinų“ (*Dead White Males*) rasistinės, seksistinės, homofobinės propagandos pakeičiant ją multikultūralizmu, garantuojančiu toleranciją visoms kultūroms, išskyrus vakarietiškoją. Visa tai veda prie knygų deginimo³⁵. Agresyvių studentų grupių aktyvistams universitetų administracija dažniausiai pritaria, nes bijo būti paženklinta rasizmo, seksizmo, fašizmo ar homofobijos etiketėmis ir tapti žiniasklaidos priemonių šmeižto bei aukštesnės valdžios sankcijų auka.

Įvykiai Jungtinėse Amerikos Valstijose – studentų protestai, prasidėję išrinkus Donaldą Trumpą Jungtinių Valstijų prezidentu, ir akibrokštas viceprezidentui Mike'ui Pence'ui per diplomų teikimo ceremoniją Indianos valstijos *Notre*

Dame universitete – rodo, kad net aukščiausios valdžios atstovai nėra apsaugoti nuo politinio korektiškumo ekscesų. Pence'as sveikinimo kalboje, kurios metu maždaug 100 iš 3000 diplomantų demonstratyviai paliko renginį, pabrėžė:

Notre Dame universitetas yra išimtis, sa-la, kurios dar neužklojo nuodingos konformizmo bangos, niokojančios didžiąją akademinį institucijų dalį. Tada, kai šis universitetas palaikė taktiškumo ir atvirų debatų atmosferą, daugumoje Amerikos universitetų klestėjo kalbos kodeksai (*speech codes*), komforto erdvės (*safety spaces*), kalbos emocinio fono kontrolė (*tone policing*), administracijų sankcionuotas politinis korektiškumas – visa, kas prilygsta ne kam nors kitam, o kalbos laisvės smauginiui.³⁶

Šios pernelyg išplitusios, studijoms ir mokslui žalingos praktikos yra visiškai svetimos Amerikos tradicijai. Kadangi jūs, mūsų jaunimas, esate ateitis, o universitetai yra minties ir kultūros avangardas, tai aš drįsčiau pareikšti, kad nereikia ir negalima tylėti apie mūsų universitetuose plintančią netoleranciją ir laiko patikrintos žodžio laisvės tradicijos smauginimą, keliančių pavojų kiekvieno amerikiečio laisvei.³⁷

Šie Jungtinių Amerikos Valstijų viceprezidento žodžiai teikia vilties, kad politinio korektiškumo beprotybės plitimas pagaliau bus sustabdytas ir Lietuvoje, kur jis jau suleido savo šaknis, jis nespės išsikeroti.

IŠVADOS

Atlikus semantinę žodžių junginio „politinis korektiškumas“ analizę ir dabarties įvykių fone išnagrinėjus kelis tyrimo temas pavyzdinius klasikinės li-

teratūros tekstus, išryškėjo, kad politinis korektiškumas kaip socialinis-psichologinis fenomenas tūkstančius metų egzistavo neturėdamas pavadinimo; kad jo

ištakos glūdi politinėje galioje; kad jis iš prigimties yra pavojingas tiek jo šalininkams, tiek priešininkams; kad šiuolaikinis politinis korektiškumas yra naujojo liberalizmo ginklas kovoje prieš žodžio laisvę; kad šioje kovoje kai kurie jo šali-

ninkai peržengė sveiko proto ribas; kad tam tikri ženklai teikia vilties, jog netolimoje ateityje dėl minties ir žodžio laisvės Vakarai atsikratys totalitarinės politinio korektiškumo diktatūros.

Literatūra ir nuorodos

- 1 Bloom A. 1987. *The Closing of the American Mind. How Higher Education Has Failed Democracy and Impoverished the Souls of Today's Students*. New York: Simon and Schuster. (Kai kitaip nenurodyta, vertimai iš anglų kalbos – straipsnio autorius).
- 2 Lee J. 2009. *Political Correctness and Higher Education. British and American Perspective*. New York: Routledge.
- 3 Schwartz H. 2016. *Political Correctness and the Destruction of Social Order. Chronicling the Rise of the Pristine Self*. Springer International Publishing.
- 4 Degutis A. 2014. *Kaip galima liberalizmo tironija*. Vilnius: Naujoji Romuva, p. 62.
- 5 Ten pat, p. 64.
- 6 Ten pat, p. 157, 226.
- 7 Ten pat, p. 166.
- 8 Ten pat, p. 167.
- 9 Aristotelis. 1990. *Poetika*. Iš graikų kalbos vertė M. Ročka. *Rinktiniai raštai*. Vilnius: Mintis, p. 289.
- 10 Balčiūnienė I. 2012. Kas ir kam šiame pasaulyje kelia pasibjaurėjimą? *Literatūra ir menas*, Nr. 3406. Prieiga per internetą: < http://literaturaimenas.lt/index.php?option=com_content&view=article&id=609:irena-balciuniene-kas-ir-kam-siame-pasaulyje-kelia-pasibjaurėjima&catid=389&Itemid=136 > [žr. 2017 05 22]
- 11 Gritėnas, P. 2016. Gal jau gana verkti dėl politikorektiškumo? *15 min*. Prieiga per internetą: < <https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/komentarai/paulius-gritenas-karas-maras-ir-politinis-korektiškumas-500-570881> > [žr. 2017 05 22]
- 12 Platonas. 1981. *Valstybė*. Iš graikų kalbos vertė J. Dumčius. Vilnius: Mintis, p. 99.
- 13 Ten pat, p. 131. „Nors jūs, valstybės piliečiai, visi esate broliai – sakysiu jiems, tęsdamas mitą, – bet dievas, lipdydamas tuos iš jūsų, kurie bus tinkami valdyti, įmaišė aukso, todėl jie yra vertingiausi; lipdydamas jų padėjėjus, jis įmaišė sidabro, o žemdirbius ir įvairius amatininkus – geležies ir vario.“
- 14 Ten pat, p. 132.
- 15 Marcuse H. 1972. *Counterrevolution and Revolt*. Boston: Beacon Press, p. 55.
- 16 Žr.: *Gender Loops. Tools, resources and strategies for gender sensitive early childhood education*. 2010-2014. Prieiga per internetą: < <http://www.genderloops.eu> > [žr. 2017 05 24]
- 17 Freeman J. 2017. A Letter From An Ivy League Admissions Dean. A young woman was accepted at Brown—and then the other note arrived. *The Wall Street Journal*, 13, April. Prieiga per internetą: < <https://www.wsj.com/articles/a-letter-from-an-ivy-league-admissions-dean-1492107041> > [žr. 2017 05 10]
- 18 Žr.: Urbonaitė-Vainienė I. 2013. Vilniaus merijoje mamos ir tėvai bus vadinami Tėvu I ir Tėvu II. *Delfi*. Prieiga per internetą: < <http://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/vilniaus-merijoje-mamos-ir-tevai-bus-vadinami-tevu-i-ir-tevu-ii.d?id=61520792> > [žr. 2017 05 24]
- 19 2017 m. vasario mėn. Donaldo Trumpo administracija šią atvirkštinės diskriminacijos direktyvą atšaukė, motyvuodama tuo, kad ji pažeidžia daugumos mokinių teisę į privatumą ir žemina jų orumą. Žr. De Vogue A., ir kt. 2017. Trump administration withdraws federal protections for transgender students. *CNN Politics*. Prieiga per internetą: < <http://edition.cnn.com/2017/02/22/politics/doj-withdraws-federal-protections-on-transgender-bathrooms-in-schools/> > [žr. 2017 05 25]
- 20 Reveasz R. 2016. Barack Obama orders US public schools to allow transgender students access to toilets of choice. *The Independent*, 13, May. Prieiga per internetą: < <http://www.independent.co.uk/news/world/americas/barack-obama-transgender-toilets-order-students-allowed-access-north-carolina-a7027196.html> > [žr. 2017 05 25]
- 21 O'Leary D. 2016. The transgender agenda: forcing us to lie. *Mercatornet*. Prieiga per internetą: < <https://www.mercatornet.com/conjugality/>

- view/the-transgender-agenda-forcing-us-to-lie/18046 > [žr. 2017 05 24]
- ²² Išsamiau apie „rizomą“ žr.: Deleuze G., Guattari F. 1987. *A Thousand Plateaus. Capitalism and Schizophrenia*, tr. Brian Massumi. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- ²³ Rossington B. 2016. Germanwings plane crash report calls for new medical rules as doctors failed to alert anyone over suicidal pilot. *Mirror*, 13, March. Prieiga per internetą: < <http://www.mirror.co.uk/news/world-news/germanwings-plane-crash-report-calls-7550756> > [žr. 2017 05 25]
- ²⁴ Shenton Z. 2017. Rufus Hound apologizes after tweeting outrageous conspiracy theory linking Theresa May to Manchester terror attack. *Mirror*, 25, May. Prieiga per internetą: < <http://www.mirror.co.uk/3am/celebrity-news/rufus-hound-apologises-after-tweeting-10496047> > [žr. 2017 05 25]
- ²⁵ Žr.: Fukuyama F. 1992. *The End of History and the Last Man*. New York: The Free Press.
- ²⁶ Sofoklis. 1988. *Antigonė*. Iš graikų kalbos vertė A. Dambrauskas. Vilnius: Vaga, p. 263.
- ²⁷ Ten pat, p. 265.
- ²⁸ Ten pat, p. 271.
- ²⁹ Žr. Platonas. 2009. *Sokrato apologija*. Iš graikų kalbos vertė N. Kardelis. Vilnius: Aidai.
- ³⁰ Šekspyras V. 1997. *Karalius Lyras. Timonas Atėnietis*. Iš anglų kalbos vertė A. Danielius. Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, p. 10.
- ³¹ Ten pat, p. 9.
- ³² Ten pat, p. 10
- ³³ Ten pat, p. 10, 11.
- ³⁴ Berezow A. 2016. Political Correctness Prevents Advancement Of Science. *The American Council on Science and Health*. Prieiga per internetą: < <http://www.acsh.org/news/2016/08/11/political-correctness-prevents-advancement-of-science> > [žr. 2017 05 27].
- ³⁵ Bakwell J. Joan Bakewell: no-platforming is a step towards book burning. *The Guardian*. Prieiga per internetą; < <https://www.theguardian.com/media/2016/feb/02/joan-bakewell-no-platforming-universities> > [žr. 2017 05 27].
- ³⁶ Pence M. Vice President Mike Pence: Commencement Address. *Notre Dame News*, 21 May 21.7. Prieiga per internetą: < <http://news.nd.edu/news/vice-president-mike-pence-2017-commencement-address/> > [žr. 2017 05 27].
- ³⁷ Žr. ten pat.